УДК 378.37.013.75

АКРЕДИТАЦІЯ ЯК ІМІДЖЕВА СТРАТЕГІЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

С. А. Свіжевська
Державний вищий навчальний заклад «Національний гірничий університет»
zwetta@rambler.ru

Забезпечення високої конкурентоспроможності набуває статусу визначального чинника виживання вищого навчального закладу в сучасних умовах, коли бюджетне фінансування може бути розподілено не тільки між державними, а й приватними навчальними закладми, що також беруть участь у конкурсі позабюджетних місць. У цих умовах вищий навчальний заклад вже не може використовувати старі механізми функціонування, що не забезпечують йому належної гнучкості та адаптивності при виборі стратегії конкурентної поведінки і здійсненні конкретних заходів, спрямованих на формування конкурентних переваг на ринку освітніх послуг.

Метою написання статті є ознайомлення читачів з сутністю та видами систем акредитації у світовому просторі, визначення найбільш характерних критеріїв, що значною мірою впливають на якісну вищу освіту і визнання університету в освітньому просторі. Розглянуто міжнародний досвід щодо використання інструментарію акредитаційних процедур, спрямований на створення стійкого позитивного іміджу вищого навчального закладу на ринку освітніх послуг, створення або зміцнення бренду вищого навчального закладу і формування лояльної до нього споживчої аудиторії.

Ключові слова: іміджева стратегія, бренд університету, стратегії конкурентної поведінки, якість освіти, модель акредитації.

ACCREDITATION AS IMAGE STRATEGY IMPROVING THE QUALITY OF HIGHER EDUCATION

S. Svizhevska
Higher Education Institution «National Mining University»
zwetta@rambler.ru

Ensuring the competitiveness becomes the determining factor of survival status of institution of higher education in today's environment where budget funding can be distributed not only between public and private schools and zakladmy that also participate in extra-tender spots. In these circumstances, the institution of higher education can no longer use the old mechanisms of which are not providing him adequate flexibility and adaptability in choosing a strategy of competitive behavior and the implementation of specific measures aimed at creating competitive advantages in the education market.

The purpose of this article is to inform the reader with the essence and types of accreditation systems in the universe, finding the most specific criteria, which greatly affect the quality higher education and recognition of the University in the educational space. International experiences are considered in the use of instruments accreditation procedures aimed at creating a positive image of sustainable higher education institution in the educational market, the creation or strengthening of the brand of the university and the formation of a loyal consumer audience to it.

Keywords: branding strategy, the brand of the university, the strategy of competitive behavior, quality of education, accreditation model.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Вища освіта в світі переживає новий еволюційний виток свого розвитку. Чим краще побудована система освіти в державі, тим вона є стабільнішим і авторитетнішим на міжнародній арені. Досягнення в освітній сфері забезпечують зростання якісних показників у всіх інших сферах життєдіяльності суспільства. На сьогоднішній день національна вища освіта має безліч проблем – це і демографічні, і фінансові, і соціально-політичні. Пострадянська епоха надала вищій освіти недержавний «відтінок», випустивши на освітню арену ряд недержавних вузів. Вступ вищих навчальних закладів в конкурентну боротьбу поставив перед ними нові вимоги і завдання. Забезпечення успіху на ринку освітніх послуг вимагає від вузів пошуку нових механіз-

мів, спрямованих на створення стійкого позитивного іміджу на ринку, створення або зміцнення бренду вузу і формування лояльної до нього споживчої аудиторії.

Існуючі в країні методики оцінки діяльності вузів мають значні недоліки оцінки конкурентоспроможності. Більшість пропонованих методик побудовані на основі шаблонних процедур, при цьому оцінка найчастіше здійснюється в формі мультиплікативного критерію. Всі пропоновані підходи не оперують раціональними поясненнями розрахунку вагових показників, що значно знижує їх якість.

Потрібно розробляти і розвивати таку стратегію, яка на основі аналізу підходів до конкуренції вузів, буде здатна виявити такі складові: наявність у вузу необхідного потенціалу для участі в конкурентній боротьбі, заснованого на розвитку ресурсного потенціалу вузу, використанні особливостей зовнішнього і внутрішнього середовища та реалізації ефективної конкурентної стратегії; здатність вузу функціонувати на ринку освітніх послуг в безкризовому режимі і досягати унікальних конкурентних переваг у порівнянні з іншими вузами; здатність вузу задовольняти потреби різних груп споживачів освітніх послуг (студентів та їх батьків, роботодавців і держави) з максимальним рівнем корисності і економічної ефективності; формувати лояльну споживчу аудиторію і створювати стійкі зв'язки зі стейкхолдерами всіх типів; здатність вузу здійснювати раціональне фінансування всіх видів обов'язкової та додаткової діяльності; здатність підтримувати стійку конкурентну позицію, як на внутрішньому, так і на глобальному ринку освітніх послуг.

Таким чином, імідж вищого навчального закладу – це загальне уявлення, що складається з набору переконань і відчуттів, яке складається у споживачів (реальних і потенційних) освітніх товарів і послуг навчальної організації.

РЕЗУЛЬТАТИ ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ

Позитивний імідж підвищує конкурентоспроможність освітньої установи на ринку. Він приваблює споживачів освітньої послуги і партнерів, збільшує їх кількість, він полегшує доступ освітнього закладу до ресурсів (фінансових, інформаційних, людських, матеріальних). Імідж освітнього закладу повинен підтримуватися відповідною системою цінностей, переконань і норм, що складають корпоративну культуру вузу і задають студентам і співробітникам орієнтири поведінки і дій.

Структуру іміджу ВНЗ складають: імідж освітнього товару (послуги); імідж споживачів освітнього товару (послуги); внутрішній імідж вузу; імідж керівника вузу; імідж викладачів і студентів вузу; візуальний імідж вузу; соціальний імідж вузу; бізнес-імідж вузу.

Імідж вузу формується для вирішення тактичних завдань, він динамічний, повинен відповідати моді, підкреслювати позитивні риси вузу, працювати на коригування реальної ситуації і відображати сучасні тенденції.

Саме цей факт і став основою впровадження процесу акредитації вузів в Україні як відповідь на потреби споживачів вищої освіти - абітурієнтів та студентів, їх батьків та роботодавців. Але оцінювання ВНЗ за різними критеріями і параметрами існує і в інших країнах, причому з'явилося воно набагато раніше і має більш зрозумілу і оптимальну для вузів і абітурієнтів структуру.

Вищі навчальні заклади створюють свої системи гарантій якості освіти, засновані на відповідності їх навчальних програм, матеріальних ресурсів, науково-методичного забезпечення, кадрів та структури управління певним вимогам, що пред'являються з боку суспільства, особистості і держави.

У світовій практиці застосовуються різні підходи до оцінки якості роботи ВНЗ: іміджевий, результативний і загальний. Іміджевий підхід використовує експертний механізм для оцінки рівня професійних освітніх програм та навчальних закладів в цілому. Результативний заснований на вимірюванні кількісних показників діяльності ВНЗ. Загальний підхід базується на принципах загального управління якістю (Total Quality Management, TQM) і вимог до систем менеджменту якості Міжнародної організації зі стандартизації (International Organization for Standardization, ISO). Розглянемо реалізацію перших двох підходів за кордоном і в Україні.

Історично сформувалися «англійська модель», в основі якої лежить внутрішня самооцінка вузівського академічної спільноти, і «французька модель», заснована на зовнішній оцінці вузу з точки зору його відповідальності перед суспільством і державою. Існує також «американська модель», яка являє собою найбільш вдале поєднання ідей «англійської» і «французької» моделей.

У статутних та програмних документах закордонних акредитаційних агенцій відзначено, що акредитація служить підвищенню іміджу навчального закладу.

Акредитація – це система контролю якості освіти, яка дозволяє врахувати інтереси всіх зацікавлених у розвитку освіти сторін і поєднує суспільну та державну форми контролю. Основні цілі акредитації полягають у тому, щоб: забезпечити прогрес у вищій освіті за рахунок розробки критеріїв і принципів оцінки ефективності освіти; стимулювати розвиток освітніх установ і вдосконалення освітніх програм шляхом безперервного самообстеження і планування; гарантувати

суспільству, що навчальний заклад або конкретна освітня програма мають правильно сформульовані цілі та умови їх досягнення; забезпечити допомогу у становленні та розвитку вузів і в реалізації освітніх програм; захистити навчальні заклади від втручання в їх освітню діяльність та утиску їх академічних свобод.

Акредитація вважається спеціалізованою (професійною), якщо оцінюються окремі освітні програми та діяльність вузу з підготовки фахівців певних професій. Акредитація вважається інституційною, якщо оцінюється навчальний заклад у цілому як суспільний інститут.

Акредитацію освітніх установ у США слід розглядати як систему колективної саморегуляції для збереження балансу між правами навчальних закладів на академічну свободу і їх відповідальністю перед державою і суспільством.

Стандарти (критерії) інституційної акредитації є змістовною основою вимірювання ефективності діяльності університету відповідно до свого призначення.

Кожне з шести регіональних акредитаційних агентств США розробляє свої критерії, які широко обговорюються, детально прописуються, регулярно переглядаються і доводяться до відома університетів. Загальноприйнятими є дев'ять критеріїв: цілісність університету; цілі, планування і ефективність; управління і адміністрація; освітні програми; професорсько-викладацький склад та обслуговуючий персонал; бібліотека, комп'ютери та інші джерела інформації; обслуговування студентів і забезпечення умов для освіти; матеріальні ресурси, приміщення, обладнання; фінанси.

Акредитація університету підтверджує, що він має обґрунтовані цілі, ресурси (необхідні для досягнення цілей), докази досягнення цілей, перспективи досягнення цілей у майбутньому.

Історично спеціалізована акредитація (акредитація освітніх програм) в США передувала появі інституційної акредитації. Проте в даний час організації з професійної акредитації, як правило, вимагають, щоб університет спочатку отримав інституційну акредитацію, перш ніж буде акредитована окрема освітня програма.

У центрі уваги спеціалізованої акредитації, як правило, знаходиться тільки змістовна сторона процесу навчання: фундаментальні знання, спеціальні знання, практичні навички, навички проектування, використання комп'ютерів.

Важливо відзначити, що якщо при інституційній акредитації деякі недоліки діяльності університету можуть компенсуватися за рахунок інших переваг, то спеціалізована акредитація дотримується принципу – освітня програма сильна настільки, наскільки є сильною її найслабша ланка. Програма акредитується тільки в тому випадку, якщо всі її блоки відповідають критеріям.

Основними функціями спеціалізованої акредитації є наступні: надання допомоги абітурієнтам у виборі навчального закладу, сприяння урядовим органам у прийнятті рішень з підтримки освітніх установ, надання допомоги приватним підприємствам і організаціям з розміщення інвестицій в освітню сферу.

Найбільш авторитетною організацією, що акредитує освітні програми в галузі техніки і технологій, є Accreditation Board for Engineering and Technology (ABET). В даний час, ABET акредитує більше 3100 програм в більш ніж 600 коледжів і університетів по всьому світу. Щороку більше 2000 добровольців з 31 товариств-членів сприяють цілям ABET в забезпеченні якості освіти в галузях прикладних наук, обчислювальної техніки та інженерних технологій, виступають в якості програмних оцінювачів комітету, членів ради, комісарів, і членів Ради директорів. Основними вимогами до якості підготовки фахівців в галузі техніки і технологій відповідно до її критеріїв є: знання і розуміння сучасних науково-технічних, суспільних і політичних проблем; вміння застосовувати природничі, математичні та інженерні знання на практиці; вміння застосовувати навички та вивчені методи в інженерній практиці; здатність проектувати процеси або системи у відповідності з поставленими завданнями; здатність планувати і проводити експеримент, фіксувати і інтерпретувати дані; здатність працювати в колективі за міждисциплінарними тематиками; здатність ефективно взаємодіяти в колективі; професійна і етична відповідальність; широка ерудиція, достатня для розуміння глобальних соціальних наслідків інженерних рішень; розуміння необхідності і здатність вчитися постійно.

У Європі поки що відсутня єдина система інституційної оцінки діяльності освітніх установ, аналогічна системі акредитації в США. Проте в кожній країні існують свої підходи до забезпечення та оцінки якості вищої освіти.

У Великобританії створена багатоступенева система акредитації університетів і їх освітніх програм при чільній ролі урядової організації Quality Assurance Agency (QAA). Ряд британських вузів проводить оцінку освітніх програм інших навчальних закладів за узгодженими з QAA критеріями. Наприклад, The Open University (OU) в 1992 році створив свою структуру - The Open University Validation Services (OUVS), яка займається акредитацією освітніх установ і валідацією (ратифікацією) освітніх програм, у тому числі за межами Великобританії.

Вимогами OUVS для акредитації освітніх установ є наступні: створення відповідної освітньої середовища; незалежність у реалізації освітніх програм; ефективна організація академічної активності; ефективна система гарантій якості; наявність інтелектуальної власності; відкритість для зовнішніх рекомендацій; фінансова безпека.

Основними принципами оцінок OUVS є: відкритість, справедливість, обґрунтованість і достовірність оцінок, вони повинні бути адресними по відношенню до результатів процесу навчання; критерії, за якими проводяться оцінки, повинні бути ясними для всіх; академічні оцінки повинні бути по можливості колективними; результати не є предметом обговорення поза організацією, яка піддається оцінці; результати регулярно піддаються переоцінці.

Останнім часом в Європі все більш популярною стає зовнішня оцінка якості вищої освіти. Основними принципами створення внутрішньо вузівських систем забезпечення якості освіти в університетах, що функціонують в режимі самоврядування, з позиції зовнішньої оцінки є: регулярні перевірки рівня відповідності діяльності і змісту освітніх програм основним цілям і завданням університету; наявність відповідальної особи чи структури для проведення експертних оцінок діяльності та планування розвитку університету; наявність розгалуженої та ефективної інформаційної системи для підтримки процедур самообстеження; регулярна самооцінка діяльності (служб управління, програм) та експертна оцінка для перевірки результатів самообстеження університету; своєчасна реакція на результати зовнішніх експертиз шляхом вдосконалення методів і структур управління, освітніх програм, перерозподілу матеріальних і фінансових ресурсів, введення в практику системи заохочень і санкцій.

В Австралії новий підхід до акредитації освітніх програм, розроблений в 1996 році Інститутом інженерів Австралії спільно з Австралійською Радою деканів інженерних факультетів, приділяє велику увагу використанню внутрішніх механізмів систем гарантії якості. Нові критерії акредитації інженерних програм орієнтовані в основному на результати, а не на процеси. Процедура акредитації включає, поряд з внутрішніми оцінками і гарантіями якості, зовнішні критерії та рекомендації з боку промислових підприємств. В цілому процес акредитації орієнтований на інновації та розвиток інженерних програм відповідно до вимог сучасного виробництва .

Основними критеріями акредитації є: якість початкової підготовки студентів, прийнятих до університету; вимоги до викладачів, студентів та випускників; академічні програми; професійна практика.

Особливістю даних критеріїв є: великі свободи для університетів у формуванні навчальних планів: особлива увага до якості підготовки фахівців; необхідність постійного вдосконалення освітніх програм з метою підвищення їх якості; стимулювання інновацій в освітніх стандартах.

Такий підхід до акредитації освітніх програм в Австралії передбачає привернення уваги до використання внутрішніх механізмів і систем гарантії якості.

Останнім часом у світовій освітній системі все ширше застосовується поняття «транснаціональна освіта». Воно означає освіту, отриману студентом, які проживають в своїй країні, в університеті іншої країни. Перетин кордонів при транснаціональній освіту здійснюється або фізично (викладачі, навчальні матеріали), або віртуально (дистанційне навчання з використанням телекомунікації та Internet-технологій).

Для міжнародного контролю за якістю транснаціональної освіти створена організація Global Alliance for Transnational Education (GATE).

Аналіз методів забезпечення і оцінки якості вищої освіти за кордоном свідчить про різні підходи і в традиціях різних країнах. Однак, так чи інакше, в різних підходах та системах оцінки основна увага приділяється ресурсам, процесам і результатам. Відмінності стосуються того, на що приділяється більше уваги і в якій мірі.

Загальноприйнятими є чотири умови успішного запровадження та розвитку культури якості: належне керівництво вузом і формування спільноти (на противагу адміністративним заходам); розвиненість стратегічного мислення, що базується на адекватному аналізі діяльності ВНЗ (SWOT або аналогічні аналітичні інструменти); сильна вузівська автономія (помічено її позитивний вплив на ефективний розвиток культури якості; достатні фінансові та людські ресурси (включаючи схеми розвитку персоналу).

Якість освіти має загальносвітову основу, а проведення процедури акредитації носить іміджевий характер.

В основу сформованої в Україні системи державної акредитації була покладена американська модель. Це цілком природно, оскільки в середині 90-х років систем акредитації в Європі ще не було, а американці займаються акредитацією більше ста років.

Основу механізму регламентації діяльності вищих навчальних закладів та системи забезпечення якості освіти в Україні становлять процедури ліцензування та акредитації. Крім того, існують допоміжні процедури, що визначають рівень якості освіти, – рейтингування та моніто-

ринг роботи навчальних та наукових закладів та їх підрозділів. Особлива роль державної акредитації полягає в тому, що вона має гарантувати відповідність якості та рівня навчання державним вимогам, і випускники навчальних закладів, що навчалися за акредитованими спеціальностями, мають право на отримання документа про освіту державного зразка. Втім, обов'язковість державної акредитації не передбачує рекламування українських університетів як освітнього бренду у світовому просторі.

Імідж – це інформація про об'єкт. Крім соціальних та особистісних характеристик ВНЗ повинен мати ще й дещо другорядні технологічні характеристики, які стосуються такого виду діяльності закладу, як використання сучасної техніки та технологій, «виробництво товарів та послуг» високої якості, «дорогих чи не дорогих». Передусім закладу потрібно показати, що він йде врівень із найсучаснішими досягненнями у своїй сфері діяльності. Вища освіта у ВНЗ не може брати на себе цілковиту відповідальність за безробіття серед дипломованих так само, як за розрив між підготовкою та ринковими сподіваннями. Часто трапляється, що вища освіта пристосовується, щоб звести підготовку студентів до вимог ринку, але ринок часто не здатний адекватно передбачити, якого типу професіонали йому будуть потрібні.

Проблеми університету ті самі, що й у суспільстві, а отже, та сама відповідальність. Звідси питання специфічної університетської культури, зокрема взаємин педагогів та студентів. Планування насамперед лягає на плечі педагогічного штату, радше корпоративного, ніж академічного. Навчальні приміщення, шкала зарплатні, розклад занять, структура і табло часу все це більше зчеплене з потребами викладача ніж викладання. Це стосується всього світу. Серйозніше те, що культура, зосереджена на викладачі, відкриває шлях культурі, ще не безпечнішій для виживання університетської освіти: культурі, зосередженій на адміністрації.

Це змушує викладачів до постійного оновлення теорій, техніки та процесів, тримаючись знань, вироблених в університеті й поза ним. Вища освіта революціонізує в бік моделі, де викладачі та студенти будуть постійними учнями і де розклад занять формуватиметься на основі новаторства, свіжих ідей і найновішого викладання та вивчення технологій. Насамперед університет має вчити людей думати, використовувати здоровий глузд і давати волю творчій уяві.

Для підвищення іміджу ВНЗ в Україні є всі необхідні технічні складові: інформаційна інфраструктура, розвинена телекомунікаційна структура, системи захисту інформаційного змісту та верифікації інформації в глобальній мережі Internet, різноманітні технології менеджменту інформаційних послуг тощо. Крім того, ефективно функціонують портали для збору статистичної та аналітичної інформації діяльності органів державної влади і портал Міністерства освіти науки України.

Отже, завдяки соціальним і «особистісним» характеристикам, імідж ВНЗ сприймається суспільством значно краще.

Однак все ще важливим залишається питання, чи всі зазначені зміни та спроби реформування галузі призвели чи можуть призвести до удосконалення якості системи освіти України, оскільки за результатами одного з найбільш авторитетних світових університетських рейтингів The Times Higher Education-QS World University Rating жоден з українських ВНЗ не потрапив до 400 кращих.

Про необхідність реформування галузі вищої освіти свідчать факти прийняття декількох важливих документів [1; 2]. В Указі Президента України, зокрема, зазначається: «Управління освітою повинно здійснюватися на засадах інноваційних стратегій відповідно до принципів сталого розвитку, створення сучасних систем освітніх проектів та їх моніторингу; розвитку моделі державно-громадського управління у сфері освіти, в якій особистість, суспільство та держава стають рівноправними суб'єктами і партнерами. Таким чином, необхідно створити гнучку, цілеспрямовану, ефективну систему державно-громадського управління освітою, що забезпечуватиме інтенсивний розвиток та якість освіти, спрямованість її на задоволення потреб держави, запитів особистості».

Серед основних завдань Національної стратегії: «Ефективність реалізації управління у сфері освіти значною мірою залежить від того, наскільки система моніторингу та оцінки якості освіти відповідає цілям і завданням державної політики у цій сфері та наскільки управлінські рішення, що приймаються, адекватні результатам і рекомендаціям моніторингових досліджень. Перспективними напрямами забезпечення моніторингу та оцінювання якості освіти в Україні повинні стати: …розроблення моделі проведення моніторингових досліджень для різних рівнів управління освітою; розроблення системи показників якості освіти на національному рівні, які відображають умови, процеси та освітні результати; проведення моніторингу якості ресурсного забезпечення, освітніх процесів і результатів; участь у міжнародних порівняльних дослідженнях якості освіти (TIMSS, PISA, PIRLS тощо); забезпечення населення, органів управління, навчальних закладів достовірною інформацією стосовно умов і результативності функціонування систе-

ми освіти на різних її рівнях; оприлюднення результатів проведення моніторингу системи освіти, зокрема засобами інформаційно-комунікаційних технологій» [2].

ВИСНОВКИ

Отже, імідж необхідний закладу, щоб люди усвідомили його роль в економічному, політичному, соціальному і культурному житті конкретної місцевості або країни в цілому.

В останні роки спостерігається поглиблена увага до іміджу того чи іншого закладу. Треба зазначити, що на відміну від політичної сфери діяльності, сфери шоу-бізнесу або що, які не мають постійної аудиторії, найважливіша діяльність належить керівникам закладів вищої освіти. Саме тому у формуванні іміджу ВНЗ максимально враховується престиж діяльності адміністративних та контролюючих інстанцій.

На даний час спостерігається глибоке вивчення феномену поняття «імідж», який завдяки ЗМІ став ближчим і більш зрозумілим широкому загалу.

Національна інформаційна інфраструктура, створена з урахуванням світових тенденцій і досягнень, сприятиме рівноправній інтеграції України у світове співтовариство. Визнання вищого навчального закладу на міжнародному рівні є благородною метою кожного керівника, тому що імідж університету автоматично працює на імідж країни в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту № 1258 від 20. 12. 2010 р. «Щодо Плану реалізації завдань, визначених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 р. № 1728 «Про затвердження плану заходів щодо розвитку вищої освіти на період до 2015 року»
2. Указ Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013 «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року»
3. Свіжевська С. Формування сучасних підходів до акредитації у вищих навчальних закладах України / С. Свіжевська // Вища школа. – 2013. – № 6. – С. 21–35.
4. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.enqa.eu/files/ESG%2Ukrainian.pdf
5. The Access Mode : http://www.abet.org/accreditation/
6. The Access Mode : http://www.allacronyms.com/GATE/Global_Alliance_for_Transnational_Education/1253730
7. The Access Mode : http://www.qaa.ac.uk/Pages/default.aspx
8. The Access Mode : http://www.open.ac.uk/about/validate/
9. The Access Mode : http://www.engineersaustralia.org.au/about-us/program-accreditation
10. QS World University Rankings. The Access Mode : http://www.topuniversities.com/

REFERENCES

1. Nakaz Ministerstva osviti i nauki, molodi ta sportu № 1258 vid 20. 12. 2010 r. «Schodo Planu realizaciji zavdan', viznachenih rozporyadzhennyam Kabinetu Ministriv Ukrajini vid 27.08.2010 r. № 1728 «Pro zatverdzhennya planu zahodiv schodo rozvitku vischo¿ osviti na period do 2015 roku»
2. Ukaz Prezidenta Ukrajni vid 25 chervnya 2013 roku № 344/2013 «Nacional'na strategiya rozvitku osviti v Ukra¿ni na period do 2021 roku»
3. Svizhevs'ka S. (2013) Formuvannya suchasnih pidhodiv do akreditaciji u vischih navchal'nih zakladah Ukrajni. Vischa shkola, № 6, 21–35.
4. Standarti i rekomendaciji schodo zabezpechennya yakosti v Evropeis'komu prostori vischoji osviti. The Acces Mode : http://www.enqa.eu/files/ESG%2Ukrainian.pdf
5. The Access Mode : http://www.abet.org/accreditation/
6. The Access Mode : http://www.allacronyms.com/GATE/Global_Alliance_for_Transnational_Education/1253730
7. The Access Mode : http://www.qaa.ac.uk/Pages/default.aspx
8. The Access Mode : http://www.open.ac.uk/about/validate/
9. The Access Mode : http://www.engineersaustralia.org.au/about-us/program-accreditation
10. QS World University Rankings. The Access Mode : http://www.topuniversities.com/

Стаття надійшла до редакції 20.03.2014 р.